

// Přednášky z XLVI. běhu Letní školy slovanských studií. – Univerzita Karlova. – Praha, 2003; **9.** Hasil J. Proměny společnosti a jazyka // Jazyk i literatura z česka u schyłku XX wieku. Český jazyk a literatura na sklonku XX. století. – Wałbrzych – Ostrava 2001; **10.** Hrdlička M. České předložky // Přednášky z 52. běhu Letní školy slovanských studií. – Univerzita Karlova. – Praha, 2009; **11.** Hirschová M. <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=568>; **12.** Hirschová M. Pragmatika v češtině. – Olomouc, 2006; **13.** Karlík P., Nekula M., Pleskalová J. (eds.). Encyklopedický slovník češtiny. – Praha, 2002; **14.** Kraus J. Úloha národního jazyka v informační společnosti // Přednášky z 51. běhu Letní školy slovanských studií. – Praha, 2008; **15.** Martincová O. a kol. Nová slova v češtině. Slovník neologismů 1. – Praha, 1998; **16.** Martincová O. a kol. Nová slova v češtině. Slovník neologismů 2. – Praha 2004; **17.** Mluvnice češtiny 2; Tvarosloví. – Praha, 1986; **18.** Mluvnice češtiny 3: Skladba. – Praha, 1987; **19.** Styblík V., Čechová M., Hauser P., Hošnová E. Základní mluvnice českého jazyka. – Praha, 2004; **20.** Šmilauer V. Nauka o českém jazyku. – Praha, 1972; **21.** Trávníček F. Mluvnice spisovné češtiny. – Část II.: Skladba. – Praha, 1949.

Грабовий П.М. (Умань, Україна)

Український молодіжний сленг як лінгвокультурний феномен

У статті розглядаються лінгвокультурні параметри українського молодіжного сленгу його місце серед субстандартних систем слов'янських мов.

Ключові слова: молодіжний сленг, субстандарт, мовна картина світу, мовні контакти.

В статье рассматриваются лингвокультурные параметры украинского молодежного сленга, его место среди субстандартных систем славянских языков.

Ключевые слова: молодежный сленг, субстандарт, языковая картина мира, языковые контакты.

The article reveals linguistic-cultural parameters of Ukrainian youth slang, outlines its place among other Slavic substandard language systems.

Key words: youth slang, substandard, language picture of the world, language contacts.

Виділяють декілька причин виникнення та існування молодіжного сленгу – експресивність номінативних засобів молодіжного сленгу, прагнення до відмежування, самоствердження молоді. Молодіжний сленг слугує засобом вираження картини світу молодіжного соціуму, що дає змогу констатувати розбіжності в особливостях світобачення членів соціуму залежно від вікових та соціокультурних параметрів.

Окремі питання специфіки вираження мовної картини світу в лексиці українського молодіжного сленгу розглядають у своїх працях К.Л. Бондаренко [1], С.А. Мартос [3], Ю.Л. Мосенкіс [4; 9], Л.О. Ставицька [7], О.С. Фурса [9], Н.О. Шовгун [10], І.І. Щур [11]. Проте питання особливостей вербалізації дійсності засобами молодіжного сленгу, специфіки вираження картини світу в молодіжному соціумі потребують дальших досліджень. Зокрема, потребує з'ясування роль лексики молодіжного сленгу в

вираженні ключових цінностей сучасного молодіжного соціуму, проблема співвідношення й кореляції екстралінгвальних та інтралінгвальних засобів вираження картини світу, взаємозв'язок різних рівнів мовної системи у вираженні мовної картини світу українськомовної молоді тощо.

Мета статті полягає в аналізові лінгвокультурної специфіки українського молодіжного сленгу. Матеріалом дослідження слугували одиниці українського молодіжного сленгу, зібрані за допомогою польових досліджень. Для порівняння та узагальнення залучено лексикографічні джерела українського, російського, польського сленгів.

Як зазначає К.Л.Бондаренко, «підсистеми мовного субстандарту мають неабиякий вплив на національну мовну картину світу, репрезентуючи стихійну, мінімально оброблену мовну реальність» [1, 7]. Історія сленгу свідчить, що, незважаючи на динаміку зміни самих сленгових одиниць, фрагменти дійсності, називані цими одиницями, залишаються незмінними і зосереджуються навколо людини, переважно її фізичних, фізіологічних, психологічних властивостей, здатності до самореалізації в соціумі [1, 7].

Молодіжний сленг є частиною мовної картини світу молоді, оскільки він стає атрибутом молодіжної культури, так само, як і мова стає частиною картини світу її носія. З означеного випливає, що соціокультурні концепти разом із загальнокультурними та етнокультурними концептами структурують національно-мовну картину світу. Тобто молодіжний сленг – це своєрідний спосіб мовної категоризації дійсності засобами субстандартної лексики.

Зрозуміло, що **мовна картина світу молоді** – поняття ширше, ніж картина світу, виражена в лексиці молодіжного сленгу. Проте саме молодіжний сленг відбиває ті реалії та особливості світобачення молоді, які відрізняються від інших носіїв національної мови.

Період становлення особистості в соціумі залежить від вікових параметрів. Таким чином, акценти в процесі сприйняття навколишнього світу мають іншу дещо дистрибуцію в молодих людей, ніж у старших представників. З другого боку, сприйняття реалій навколишнього світу, тих змін, які відбуваються в ньому проходить динамічніше в молодіжному соціумі, молодь є чутливою до зовнішніх впливів, когнітивна база молодої людини перебуває в постійному пошуку актуальних для неї еталонів. Молода людина засвоює правила та шаблони мовної поведінки групи, з якою вона себе асоціює. Оскільки молодіжний сленг є атрибутом молодіжної культури, то він разом з реаліями цієї культури засвоюється в процесі соціалізації. Рівень утвердження індивіда в групі залежить також і від рівня засвоєння правил комунікації в цій групі та тих стереотипів, які в ній існують.

Специфіка світобачення молоді виражається як лінгвальними, так і екстралінгвальними засобами. На позамовному рівні засобами вираження картини світу є предметні реалії (одяг, аксесуари, предмети, які вказують на престиж молодої людини, наприклад, сучасний телефон та ін.), музика, дії, засоби невербального спілкування. Особливості світобачення молоді

також виражаються в різноманітних формах молодіжного мистецтва та культурних реаліях, музиці, формах живопису, одязі, зачісці. Мовна картина світу проявляється на різних рівнях мовної системи: фонетичному (засобами фоносемантики), морфологічному, лексико-семантичному, синтаксичному, дискурсивному тощо.

Розгляньмо сленгові одиниці, що вербалізують абстрактні реалії.

Серед інших абстрактних реалій, вербалізованих в молодіжному сленгу, значний синонімічний ряд утворюють сленгізми, які позначають ситуації та стани. Особливо емоційно молодь ставиться до негативних ситуацій та власних невдач. Це виявляється в таких сленгізмах, як *амба*, *капець*, *кирдик*, *фініш*, *труба*, *торба*, *габлі*, *гайки*, *гаплик*, *гроб з музикою*, *тапки*. Так молодь виявляє посилену ознаку емоційності, передає свої почуття, викликані невдачами, або використовує означені слова для вираження ставлення до реалії, надає мовленню колоритного забарвлення: *Він сказав, що тобі кранти* (юнак, 15 років, 8.09.2007).

Подібним функціональним навантаженням відзначаються сленгізми *напряг*, *напрягони* «проблеми». Для молодіжного сленгу також характерне функціонування значної кількості лексем на позначення неякісних речей, неприємних ситуацій, дефектів – *бок*, *бочина*.

Що це за бочина, ти що зробив? (чоловік, 26 років, 12.09.07).

Привертає увагу сленгізм *ріспект / респект*, який використовується на позначення поваги до іншого, схвалення дій іншої людини. Схоже значення реалізується в Інтернет-сленгу за допомогою позначення +1 або виразу *зачот*. Це свідчить про вагомість для представника молодіжного соціуму факту його визнання іншими, схвалення його дій, вчинків. Згадаймо тезу про прагнення індивіда до соціалізації та утвердження в певному соціумі, яке властиве для всіх людей і особливо актуальне для молоді людини.

Оцінка в лексиці молодіжного сленгу виражається на рівні семіотичної опозиції добре / погано, з тими заувагами, що часто така оцінка різко варіюється від однієї крайності до іншої: «гарний» – *атасний*, *драйвовий*, *жирний*, *жирняцький*, *забійний*, *капітальний*, *класний*, *козирний*, *крутий*, *кайфовий*, *люксовий*, *моднячий*, *потяжний*, *пуперовий*, *путьовий*, *прикольний*, *реальний*, *рульний*, *суперовий*, *кульний*, *хіповий*, *чоткий*. Словник, укладений Т.М. Кондратюк, фіксує більше 30 лексем з семою «гарний» [6], хоча Л.О. Ставицька наводить лише 5 одиниць із семою «гарний» та 4 із семою «якісний» [8]. Сленгізм *потяжний*, не зафіксований словниками, утворений від лексеми *тяга* «щось гарне».

Молодь критично ставиться до негативних реалій. Так, в мовленні молоді функціонують сленгізми з семою «поганий»: *безпонтовий*, *галіміий*, *гробаний*, *кончений*, *нульовий*, *понтовий*, *туфтовий*, *калічний*. Номінації оцінки значним чином поширюються на сленгізми, що вказують на якості людини: *кончений*, *плуговатий*.

На позначення міри використовують слова *вагон*, *до-фіга* «багато»

(пор. польск. польське *fura* «багато» [12]), зі значенням *мало* функціонують сленгізми *понти*, *краналь*, *кецик*. Поняття «швидко» вербалізують вирази *по биріку*, *по бистрячку*.

Український молодіжний сленг має у своєму складі одиниці, що функціонують у сленгових підсистемах інших слов'янських мов, зокрема російській (напр. добре – *класно*, *клево*, *прикольно*, *суперево* [2]), польській (*bzik* «божевілля, неадекватна поведінка» [12], *klawo* «добре», гарно» [12]). Мовні контакти спричиняють і входження полонізмів до номінативного простору українського субстандарту (насамперед, в західних регіонах України): *кобіта* «дівчина, жінка», *фацет* «юнак» [8, 337]. Проте *facet* є ключовим для польського лінгвосоціуму і має значну кількість похідних: *facesik*, *facior* «чоловік», *facetka* «жінка, подруга» [12] (в українському сленгу подібну дистрибуцію має слово *чувак* – *чува*, *чувиха* «жінка, дівчина», *чувило*, *чувачок* «чоловік» [6, 328-329]). Проте простежуємо національно-мовні відмінності: напр., пол. *buszy* «добре, гарно» [12], *buk* «високий, фізично розвинений, зазвичай привабливий юнак» [12]. В сучасному українському сленгу лексеми *бик* «розумово обмежена людина, переважно з сільської місцевості», *бичий* «поганий» мають негативну конотацію. У російському молодіжному сленгу лексема *бык* має значення «людина, належна до кримінального середовища, яка має в ньому авторитет» [2, 24].

Як бачимо, молодіжний сленг тяжіє до вираження емоційного ставлення до певних абстрактних реалій. Найповніше в сленговій лексиці відображено такі поняття, як «невдача», «скрутне становище», що свідчить про становлення молоді людини в соціумі, критичне ставлення до себе і до довкілля.

Перспективи дальшого дослідження вбачаємо в аналізові та порівнянні національно-мовних особливостей картування світу лексико-фразеологічними одиницями сленгових підсистем різних мов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бондаренко К.Л.* Лінгвокультурні особливості українського та англійського сленгу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / К.Л. Бондаренко; Донецький національний університет. – Донецьк, 2007. – 19 с.;
2. *Кудрявцева Л.А.* Словарь молодежного сленга города Киева: учебное пособие / Л.А. Кудрявцева, И.Г. Приходько; под редакцией Л.А. Кудрявцевой – К., 2006. – 198 с.;
3. *Мартос С.А.* Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / С.А. Мартос; Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 21 с.;
4. *Мосенкіс Ю.* Український молодіжний сленг (Стан і перспективи досліджень) // Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах. – 2007. – № 12. – С. 32–33.;
5. *Приходько І.Г.* Російський молодіжний сленг Києва (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / І.Г. Приходько; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 20 с.;
6. Словник сучасного українського сленгу / [упорядник Т.М. Кондратюк]. – Х., 2006. – 352 с.;

7. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. – К., 2005. – 464 с.; 8. *Ставицька Л.О.* Український жаргон [словник: містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень] / Л.О.Ставицька. – К., 2005. – 496 с.; 9. *Фурса О.С.* Український молодіжний сленг як динамічний феномен: стан та перспективи досліджень, мовні контакти, галузі сленгу / О.С.Фурса, Ю.Л. Мосенкіс. – К., 2008. – 52 с.; 10. *Шовгун Н.О.* Формування українського сленгу в мовленнєвій діяльності малих соціальних груп: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.О. Шовгун; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2000. – 16 с.; 11. *Щур І.І.* Українськомовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.І. Щур; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 23 с.; 12. *Słownik Polskiego Słangu.* – Режим доступу: <http://www.univ.gda.pl/slang>

Даниленко Л.І. (Київ, Україна)

Формування терміносистеми чеської пареміології у XV-XIX ст. (з деякими східнослов'янськими паралелями)

У статті досліджено формування термінологічної системи чеської пареміології, на якій позначилися джерела XV-XIX ст. Подано лексичний синонімічний ряд, який поширився в чеській мові завдяки латино-грецьким мовним впливам і первісно позначав поняття, з яких розвинулися нові номінації – “прислів'я і приказки”. Описано перші спроби чеських філологів термінологічно розмежувати усталені словесні комплекси.

Ключові слова: чеська мова, термінологічна система, пареміологія.

Статья посвящена исследованию формирования терминологической системы чешской паремии, на которую повлияли источники XV-XIX вв. Представлен лексический синонимический ряд, который получил в чешском языке распространение благодаря латинско-греческим языковым влияниям и изначально обозначал понятия, из которых развились новые номинации – “поговорки и пословицы”. Описаны первые попытки чешских филологов терминологически разграничить устойчивые словесные комплексы.

Ключевые слова: чешский язык, терминологическая система, паремия.

Articles dwells on the development of the system of terms of Czech paremiology, that resides on the sources of XV-XIX cent. Lexical synonymous range is laid down, that spread in Czech language due to Latin-Greece lingual influences and used to specify the terms, which developed into new nominations - "proverbs and sayings". The first tries of Czech philologists to differentiate the already shaped word complexes are described.

Key words: Czech language, system of terms, paremiology.

Назва “příslovi” для одиниць усної народної словесності була запозичена чеською мовою з латинської мови *proverbium*, *adagio* та грецької *παροιμία*. Це підтверджують титули збірок XV-XVI ст. Сміла Флашки “*Incipiunt proverbialia Flassconis...*”, Якуба Срния з Варважова “*Dicteria seu proverbialia bohemia...*” та М.Червенки і Я.Благослава “*Adagia seu paraemiae ac sententiae*